

ŠEHADET

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Ešhedu en la ilahe lilellah ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu.

Svjedočim da nema boga osim Allaha i svjedočim da je Muhamed Božiji rob i Božiji poslanik.

Sažetak: Šehadet daje svjedočenje i detaljnu analizu duha muslimanske vjere i simbolike koju ona predstavlja u islamu. Ova analiza daje etimološku pozadinu, temeljni značaj i sveobuhvatno razumijevanje temelja Islama koji se održava u šehadetu. Autor također pruža pouke koje se iz nje moraju naučiti i put koji svi muslimani trebaju slijediti kako bi bili na pravom putu, obaveze koje propisuje, kao i slobodu izražavanja i etičkih vrijednosti koje šehadet daruje cijelom čovječanstvu. Ono što autor najviše naglašava je odnos između Boga i vjernika, veza koju predstavlja šehadet i veza koja se formira kroz recitovanje, te značaj riječi za dušu i um vjernika. Postavljen kao svetionik Islama u odnosu na judaizam i kršćanstvo, šehadet stoji kao simbol čistoće i istine, tolerancije i upornosti, lojalnosti i snage čovječanstva.

Ključne riječi: šehadet, Allah, fitra, islam, zavjet, Identitet, individualitet, sloboda, zajednica, metodologija, metod

Pojam *šehadet* je glagolska imenica od arapskoga glagola *šehide* – *ješhedu*, što znači: vidjeti, svjedočiti, potvrditi, očitovati se. U islamskoj terminologiji *šehadet* je izjava kojom se potvrđuje vjerovanje u Jednoga Boga i prihvatanje Muhammeda, a.s., za Vjerovjesnika islama.

Tokom povijesti čovječanstva, svaka zajednica, da bi održavala međusobne ljudske veze i sačuvala svoje jedinstvo, ima posebne simbole i jasno priznatu ulogu i funkciju tih simbola. Važnost tih simbola za zajednicu ne dovodi se u pitanje, bez obzira na njihovu ispravnost u odnosu na Objavu i ontološku suštinu čovjeka (*fitru*). U svim okolnostima, simboli i njihove funkcije zauzimaju značajan položaj u svakom društvu i ograđeni su posebnom pažnjom, kako u vremenskom toku, tako i u prostornom određenju. Svaki pojedinac jasno razlikuje značaj tih simbola u odnosu na svakodnevnicu pojedinca i zajednice, koji se nužno poistovjećuju sa svrhom svake aktivnosti i vrše autoritet svete presude u ljudskom životu.

Jasno razlikujući sveto i obično, čovjekov život sve vrijednosti ljudskoga bića traži i mjeri na ravni simbola i putem funkcija tih simbola. Zato je za svakoga pojedinca neophodno da u već prihvaćenoj piramidi vrijednosti traži ono što je najbolje, da bi se time teoretski omogućila izgradnja određenog shvatanja, u svom pokušaju doprinosa boljem položaju u odnosu na zajednicu i svoje dostojanstvo.

Sudeći iz ovakve prizme gledanja, svaka zajednica mora imati strogo osovinsko svjedočenje utemeljeno na vlastitim simbolima i svoje jasne unaprijed određene funkcije u čitavom korpusu života te zajednice. Inače, bez toga je zajednica neodrživa, a pojedinci unutar nje gube svoju individualnost. Tim svjedočenjem dobija se neophodna referentna tačka za slobodu čovjekovu i obavezni običajni dogovor sa zajednicom, preko kojeg se izražavaju pojedinci i elita u svim strukturama, grade se prioriteti pojedinca i zajednice, pod kojima se pokreće dinamika te zajednice i grade međuljudski odnosi njenih članova. Svjedočenje, kao takvo, nije isto za svaku zajednicu, bilo ono

istinito, ili ne, bez obzira na sve gore spomenute posljedice koje čine da zajednica funkcionira, pa je važno istaći da ubjeđenja proistekla iz svjedočenja proizvode različite pojedince i zajednice.

Svjedočenje izvedeno iz transfiguracije prostora prenosi transcendentalnost na opipljivi prostor, što neminovno vodi krivovjerstvu i mnoštvu simbola međusobno nepovezanih, sa različitim funkcijama, a pojedinca i zajednicu nužno vodi politeizmu, bez obzira na njihov diskurs i ubjeđenje o pravom putu i monoteizmu. U ovim slučajevima, metodologija ne postoji, ili je izmišljena od strane ljudskoga uma, metod je na stalnoj krhkoj razini, a međuljudski odnosi su u suštini površni.

Svjedočenje proizašlo iz transfiguracije vremena usmjerava transcendentalnost na vremensku dimenziju. Zajednica koja počinje sa neke hipotetičke nule u vremenu teži evidenciji napretka u odnosu na materijalna dobra i izgradnji dženneta na Zemlji, što neminovno gradi svojevrsnu agnostičku zajednicu i pojedinca. U ovim slučajevima metodologija ima historijsku osnovu i kao takva cjelovito je razgrađena, pošto je svako dostignuće opkoljeno sumnjom na račun budućega dostignuća, metod je u stalnoj promjeni, a ljudski odnosi su u intenzivnoj međusobnoj sumnji.

U oba ova slučaja njihovo svjedočenje je vrijedno samo radi međusobnih empirijskih odnosa, iako takvi nisu u stanju čuvati i očuvati ljudsku *fitru*, odnosno ontološku suštinu čovjekovu. Glavni razlog zbog kojeg nisu u mogućnosti čuvati i sačuvati ontološku suštinu jeste u tome što je njihova orijentacija pretežno usmjerena na prostor, ili na vrijeme, što u svakom slučaju vodi ka ograničavajućoj putanji koja ne uzima u obzir istinski osjećaj čovjeka za vječnost i ljudsku pravednu nužnost za odnose sa Bogom.

Islamski simboli i njihove funkcije uvijek su u skladu sa *fitrom* i čuvanjem ontološke suštine čovjeka, te kao takva neprestano izgrađuju odnose sa Bogom, sa sobom i sa drugima. U suštini islamskog učenja primjećujemo jasnu razliku između svetog i običnog, što nam daje za pravo da vrline i vrednovanje tražimo i ostvarimo samo kroz sistem vrijednosti koje nam se pripisuju u rasporedu svetog, putem naše duševne

spoznaje i ličnog shvatanja. Istina, u terminologiji islamskih učenjaka ne nalazimo mnogo primjera upotrebe pojma *sveto*, što ni na koji način ne osporava mogućnost ove diferencije. Kao i kod svake zajednice i muslimanima je vrlo važno da u sistemu vrijednosti odlikuju ono što je najbolje u odnosu na ono što je dobro.

Upravo u jednom hadisu Poslanik, a.s., ukazuje nam na to da vjerovanje ima sedamdeset i nekoliko stepena i pritom nas upućuje na najveći stepen vjerovanja, a to je izgovaranje riječi „La ilahe illellah“, dok je najniži stepen vjerovanja „ukloniti smetnju sa puta“. [Buharija, Sahih, hadis br. 9]

الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ

Svi ostali nivoi vjerovanja nisu spomenuti, valjda ostavljajući mogućnost pojedincu da slobodno donosi odluke o svakom svom koraku. Znači, u načinu na koji pojedinac vrednuje prioritete ostavlja mu se mogućnost da sam izabere da li će svrha njegovoga postupka biti najveći stepen (riječ), ili će to biti najniži stepen (postupak rukom). U našem slučaju odlučno negiranje u obožavanju svega mimo Allaha, dž.š., što i jeste srž šehadeta, predstavlja vrhunac vrijednosti koje čovjek može postići u svakom svome postupku.

Glavni čin kojim čovjek postaje musliman, ili potvrđuje svoju pripadnost islamu, među svim simbolima, jeste **šehadet** – svjedočenje. Šta je, zapravo, istinito svjedočenje? Racionalno gledano, svjedočenje se vezuje za neki događaj i dolazi u susret čovjeku samo kao potvrda toga događaja. Znači, svjedočenje je vezano sa događajem koji je po fitri i duševnoj spoznaji svima jasan; da se radi o svjedočenju koje je na početku označilo i vrijeme i odgovornost do krajnjeg roka.

Sve je počelo u *ezelu* (u praskvijetu), kada je Uzvišeni Stvoritelj upitao duše, o čemu nas Časni Kur'an obavještava:

أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا

„Nisam li Ja vaš Gospodar?! Odgovoriše: Jesi, posvjedočismo.“ [Al-A'raf, 7:172]

Ovaj verbalni čin predstavlja praugovor između Boga i ljudskih duša. Pitanje postavljeno dušama ukazuje na mogućnost izbora, pri čemu su duše izabrale istinu u formi svetog zavjeta. Odrično-upitna forma pitanja Stvoriteljeva „Nisam li“ – *elestu*, predstavlja sjeme negacije koja će se u šehadetu pojaviti potvrđujući jednoću Stvoritelja. Nakon prihvatanja zavjeta i davanja nedvosmislene prisega Bogu, duše izjaviše: „Posvjedočismo“ – *šehidna*. Osim uspostave prvog zavjeta, izjava duša potvrđuje i prvo svjedočenje. Primjetno je da izjavu svjedočenja duše izgovaraju u prvom licu množine, što se može razumjeti da neoprljane duše predstavljaju temeljnu snagu zajedništva. To znači da se prava zajednica može graditi uglavnom na pravim duhovno-etičkim vrijednostima. Među islamskim misliocima izraženo je uvjerenje da je izričita Božija naredba za pokornost čovjekovu prema Stvoritelju suštinski bazirana na ovom zavjetu i svjedočenju duša. To znači da oni koji na bilo koji način odbiju pokornost Stvoritelju zapravo krše prazavjet, prisegu i kolektivno svjedočenje duša.

Izgovaranje šehadeta je, u suštini, ponavljanje datog obećanja svih ljudi o vjerovanju u Jednoga Boga, sa izuzetkom da se u epistemološkoj stvarnosti čovjekovoj ponavljanje svjedočenja dešava u prvom licu i zato nam je Allah, dž.š., olakšao konkretnim uzorom primjene svakoga postupka. Prema hadisu Poslanika, a.s., taj događaj u prologu ljudske odgovornosti desio se na dan Arafata, kao i objava jednog od ajeta u kome nam Allah, dž.š., poručuje da je upotpunio našu vjeru. S obzirom na to da riječ *arafat* znači spoznaje, u ovom slučaju znatno više od znanja, i prvi i zadnji događaj, i prvo obećanje i zadnja uputa postaju nam mnogo jasniji, bilo da se tiče pojedinca ili zajednice.

Vrlo važna činjenica u šehadetu jeste prva riječ *ešhedu* – svjedočim, gdje se kategorično ističe prvo lice jednine „ja“ sa cijelim lancem vezanim za to svjedočenje. Čovjek kroz *ešhedu* odvaja sebe od drugih i sebi sličnih, bilo da se radi o pojedincima ili čitavoj

zajednici, da bi na taj način započeo novo poglavlje u životu i novi raspored odnosa, gdje svaka njegova odluka dobija i vrijednost njegove odgovornosti. Samo kao takva, odvojena ličnost sposobna je izraziti sebe spram drugog, sebe u odnosu na sebe, i sebe u odnosu na Gospodara svjetova.

Ovosvjetsko *šehadet* izgovoreno u prvom licu jednine predstavlja individualnu identifikaciju sa kolektivnim zavjetom i šehadetom iz *ezela*, što ukazuje na personalno prihvatanje odgovornosti. Duše su kolektivnim zavjetom i šehadetom prihvatile nespornu vrijednost istine o Gospodaru. Izgovarajući šehadet, ovaj put kao zaokruženo biće duše, tijela i razuma, postupajući i po zahtjevu *fitre*, tj. skladno sa svojom ontološkom suštinom, čovjek uspostavlja temelj individualnog identiteta, što će se neminovno odraziti na cjelokupni identitet zajednice koju čine takvi pojedinci.

Prethodno smo već ukazali na činjenicu da negacija svakoga drugoga božanstva osim Allaha, dž.š., nije slučajna. Allah je vlastito ime Boga, Jednog, Jedinog, Svemoćnog i Apsolutnog Gospodara svega, Koji niti je rođen, niti je rodio, Sam o Sebi opstoji i niko Mu ne sliči, niti Mu je ravan. Allahovo vlastito ime zapravo je arapska riječ *ilah* sa određenim članom „el“, spojeno *El'ilah*, a što se konačno u kur'anskoj transkripciji izgovara *Allah*.

Islamsko učenje o Bogu prepoznatljivo je po izrazitom, čak beskompromisnom, monoteizmu, što znači da ispravno vjerovanje u Boga ne dopušta bilo kakvu primjesu u poimanju, uvjerenju i praksi. Strogu distinkciju od svih oblika politeizma nalazimo na više mjesta u Kur'anu Časnom, a posebno u suri El-Ihlas:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

„Reci: On, Allah je Jedan; Allah je Apsolutni; nije rodio, niti je rođen i ravan Mu nije niko.“

[Al-Ihlas, 112:1-5]

Ovim se islam distancira od svih oblika paganstva, kao i od nedovoljno strogog monoteizma u jevrejskom učenju o Bogu, kao i kršćanskog iskoraka u svojevrсни

politeizam kroz učenje o trojstvu. U Petoknjižju na više mjesta nalazimo kazivanja o tome da je Bog (Jahve) silazio na Zemlju i činio postupke koji nisu svojstveni Bogu već čovjeku, pa čak i neke koji su zabranjeni čovjeku. Novozavjetna ideja o Bogu koji, navodno, ima sina drastično je ugrozila čistotu monoteizma u kršćanskom učenju o Bogu. I jedna i druga postavka u islamu su neprihvatljive, pa čak i nezamislive.

Na negaciji svakoga pretendenta na božanska svojstva baziramo islamsku percepciju slobode. Prihvatajući, svjedočeći i djelom potvrđujući božanska svojstva Jednom Jedinom Bogu, čovjek ostvaruje temeljnu pretpostavku slobode u odnosu na sva patvorena božanstva, koja permanentno, na svakome mjestu i u svako vrijeme, nastoje da ga potlače. Pokoravajući se Stvoritelju čovjek ostvaruje punu slobodu u odnosu na stvorenja. A to znači da nepokornost Jednom Stvoritelju čovjeka neminovno dovodi do potlačenosti i tiranije od raznih stvorenja, samoproglšenih „božanstava“. Na ovom principu islamsko poimanje slobode možemo formulirati sintagmom „sve osim“, a to znači da je vjernik potpuno slobodan u svemu, osim u onome što mu je Bog ograničio. Ovim se islamska percepcija slobode dijametralno razlikuje od koncepta slobode savremenih materijalističkih ideologija, koje oštricu širenja lične slobode usmjeravaju prema pomjeranju etičko-duhovnih postulata i granica. Pomjeranje granica na račun ljudskosti nipošto ne može značiti ostvarivanje slobode. Ugrožavanje etičko-duhovnih vrijednosti sa izgovorom ostvarivanja slobode predstavlja najdirektniji oblik destrukcije i raskola. Po skoro istom modelu se desio i prvi grijeh počinjen od strane šejtana, tj. đavola, po čemu je i sam dobio ime: na starogrčkom *diabolos*, što znači raskolnik, destruktork.

Značaj negacije patvorenih božanstava u šehadetu o Jednom Bogu spoznajemo i na prvom grijehu učinjenom od strane Iblisa – Lucifera neposredno po stvaranju čovjeka, kada Uzvišeni Allah traži od meleka i džina da mu se pokore. Tada Iblis odbija naredbu Stvoritelja obrazlažući je tvrdnjom da je on, koji je stvoren od vatre, bolji od čovjeka, stvorenog od zemlje. Tim činom Iblis nastoji uspostaviti vrednovanje po supstanci, a ne po kvalitetu i zaslugi. Ovim postupkom se uspostavlja nevjerstvo – *kufir*, u značenju negacije istine i pokornosti. Pojam *kufir* izveden je od arapskoga

glagola *kefere* – *jekfuru*, što znači nijekati, prekriti, negirati, od čega je izveden pojam *kafir* – nevjernik, u značenju negator istine i pokornosti. Ovo nas upućuje na zaključak da nije moguće ne vjerovati u postojanje Boga, već nevjerovanje suštinski znači negaciju istine i odbijanje svjedočenja i pokornosti Jednom Jedinom Bogu. Zato je lijek od bolesti nevjerstva negacija negativnog, čiji korijen nalazimo u šehadetu, jer negacija negacije nas dovodi do čistote istine. Objavljujući svoju nepokornost, Iblis postaje bajraktar laži i nepokornosti Bogu, zavjetujući se tom prilikom da će svoj i život svojih pristalica do Sudnjega dana posvetiti zavođenju s Pravoga puta. A Faraon, koji je i sam čovjek, kome je Kur'an posvetio značajan prostor, predstavlja simbol tiranije i pretendiranja na Božija svojstva, što potvrđuje svojom izjavom koju nam Kur'an prenosi:

فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ

I reče: „Ja sam vaš vrhovni gospodar.“ [An-Nazi'at, 79:24]

Sve dok je života na ovome svijetu, u svim vremenima i na svakom prostoru bit će faraona, sljedbenika Iblisa, koji će shodno svojoj moći i utjecaju tlačiti ljude. Neposredno prije okončanja ovosvjetskog života ljudske vrste pojavit će se Dedžal – lažni *mesih* (lažni spasitelj), koji će predstavljati kulminaciju u demonstraciji ideologije prokletog Iblisa i tiranije nad potlačenima te korišćenja moći za zavođenje ljudi s Pravoga puta. Odgovor na pozive Iblisa, Faraona i Dedžala je šehadet, svjedočenje da nema drugoga boga osim Jednoga Boga.

Ako malo pažljivije pogledamo, primijetit ćemo da šehadet ima dva svjedočenja, znači da se dva puta izgovori *ešhedu*, kako bi svjedočenje, od početka do kraja, u ljudskoj spoznaji i shvatanju dobilo potpuni smisao. Prvo svjedočenje je izgrađeno na kategoričnoj negaciji koja se nastavlja sa kategoričnim isključkom, da bi se došlo do kategorične potvrde, čime se, zapravo, gradi i ljudsko ubjeđenje u vjerovanju u Jednoga Boga. Znači *Ešhedu en la ilahe illellah* ljudskom razumu omogućava da ga teoretski analizira i shvati u bliskom odnosu sa duševnom spoznajom.

Bez ovih kategoričkih izraza negacije i isključka čovjeku bi bilo nemoguće da dođe do mogućnosti shvatanja svetog i običnog. Sama činjenica da je unutar prvoga dijela šehadeta negiranje vezano za predikat, što znači „nema boga“ koji zaslužuje obožavanje, dok nam isključak „osim Allaha“ daje do znanja da ljudska iskrivljena priroda može proizvesti i ustrojiti obožavanje ka običnom prostoru ili ka razvitku vremenskih situacija.

Valja istaći to da unutar prvoga dijela šehadeta imamo odgovore na dva pitanja: *koga* i *zašto*, a bez kojih se ljudsko biće po svom ponašanju ne bi odvojilo od ostalih stvorenja. U suštini svakog ljudskoga postupka, da bi se izgradili prioriteta, neophodno je objasniti sebi *šta* i *zašto*. U slučaju šehadeta ono ljudsko *šta*, vezano za mnoštvo njegovih aktivnosti, postaje *Koga*, jer je referentno izraženo ka Bogu Jednom Jedinom. A odgovor na *zašto* objašnjava nam suštinsku prirodu obožavanja, koja preko negacije i isključka postaje u cijelosti ustrojena ka ličnim odgovorima i postupcima.

Prvi dio šehadeta čvrsto je vezan sa Jednoćom Allaha, dž.š., i apsolutnom jednoćom u obožavanju, što, za razliku od ostalih ljudskih aktivnosti, isključuje mogućnost svjesnog saučesništva u obožavanju. Drugim riječima, čovjek u svim svojim aktivnostima, zbog vremenskih i prostornih dimenzija i ograničenja unutar njih, a uz to uzimajući u obzir bipolarnu prirodu koju je Uzvišeni Allah dao svim stvorenjima, prinuđen je pristati na dvostruku ili višestruku suštinu svojih aktivnosti. Jedino kada je u pitanju obožavanje tako nešto nije moguće, jer tamo gdje je obožavanje usmjereno jeste zadovoljstvo Uzvišenog koje se ogleda na Sudnjem danu i koje je van vremena, van prostora i van bilo kakvog ograničenja za naša shvatanja.

Drugi dio šehadeta počinje takođe riječima *ešhedu* - svjedočim, ali priroda ovog svjedočenja jeste sasvim drugačija u odnosu na prvo svjedočenje. U suštini, opet preko izgovora svjedočenja snosimo odgovornost na lično i odlučno „ja“ svakoga pojedinačno, ali za razliku od prvoga dijela šehadeta ovo „ja“ postaje fenomenološki pojam. Poslije odgovora na dva prva pitanja *koga* obožavamo i *zašto*, u drugom dijelu moramo odgovoriti na pitanje *kako*, što nam u isto vrijeme pokazuje i praktični način primjene odgovora na prva dva pitanja. Znači, simbol šehadeta sa drugim dijelom

dobija vremensko-prostornu dimenziju putem uzora zadnjega Poslanika, a.s. Odgovorom na sva tri pitanja, koji se dobijaju putem šehadeta, upotpunjena je sva dimenzija ljudske ličnosti u teoretskom smislu i u fenomenološkoj primjeni.

Očitujući se ponovo u prvom licu jednine svjedočenjem da je Muhammed Božiji rob i Božiji poslanik, osoba ovim svjedočenjem utemeljuje drugi aspekt ličnog identiteta. Poimanjem i prihvatanjem drugog svjedočenja, odgovorom na „kako da obožavam Jednog Jedinoga Boga“ dobija se precizna mapa životnoga puta koju islamska znanost prepoznaje kao sunnet posljednjeg Allahovog Poslanika. Sunnet je sve ono što je Muhammed, a.s., kazao, činio ili odobrio da se čini, kao i sve ono što se tiče njegovog lika i djela. Ovo nam potvrđuje i ajet iz Kur’ana Časnog:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

„U Allahovom Vjerovjesniku imate najljepši uzor za one koji žele Allaha i buduću svijet.“

[Al-Ahzab, 33:21]

Neminovnost potpunoga prihvatanja puta kojim nas riječju i praksom vodi Vjerovjesnik potvrđuje i njegov hadis u kome kaže:

فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي

„Ko se odmetne od mog Sunneta, ne pripada meni.“ [Buhari, Sahih, hadis br. 5063]

Jedna od najboljih i najslikovitijih ilustracija uloge i značaja Posljednjeg Vjerovjesnika, njegovog odnosa prema Božijoj objavi, dala je njegova supruga hazreti Ajša riječima:

كَانَ خَلْقَهُ الْقُرْآنَ

„Njegov odgoj je bio Kur’an.“ [Ahmed, Musned, hadis br. 23460]

U drugom svjedočenju najprije se naglašava činjenica da je Muhammed Božiji

rob – *abduhu*, čime se potvrđuje njegova ljudska priroda i time isključuje i najmanja mogućnost pripisivanja njemu ijednoga Božjeg svojstva. To znači, on je, kao čovjek, stvorenje i jedan od Božijih robova, odabran da bude vjerovjesnik – *resul*. Iako je on ljudsko biće, Uzvišeni ga je, kao i druge Božije vjerovjesnike, odlikovao posebnim svojstvima. On je iskren – *sidq*, a to znači da je odlikovan temeljnom etičkom vrlinom, nužnom za očuvanje i afirmaciju istine. On je pouzdan – *emanet*, a to znači da ne postoji mogućnost da na bilo koji način iznevjeri nešto od onoga što mu je povjereno da prenese ljudima. On će dosljedno prenijeti Objavu – *teblig*, a to znači da će bez selekcije u potpunosti i precizno prenijeti ono što mu je naređeno od Stvoritelja. On je bezgrješan – *ismet*, a to znači da nije moguće da mu se desi greška niti bilo kakav nedostatak u prenošenju Objave. On je oštrouman – *fetamet*, a to znači da posjeduje maksimalnu oštroumnost neophodnu da zapamti i protumači Objavu. Pored općih, Muhammed, a.s., odlikovan je i posebnim trima svojstvima u odnosu na druge vjerovjesnike. Njemu je darovana univerzalnost uloge i Objave time što je upućen da poziva na Pravi put pripadnike ljudskoga roda, kao i pripadnike svijeta džina. Osvrćući se na ovu činjenicu, Časni Kur'an nas obavještava o značaju njegove uloge riječima:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

„I mi smo tebe poslali isključivo iz milosti prema svjetovima.“ [Al-Anbiya, 21:107]

Ovim ajetom utvrđen mu je status najodabranijeg stvorenja u kosmosu. Trećom odlikom Muhammed, a.s., određen je kao pečat svih vjerovjesnika. Kur'anska objava obuhvatila je prethodne objave i upotpunila Božiju poruku ljudima, čime je izostala potreba za novom Božijom objavom. Zato poslije Muhammeda, a.s., do Dana sudnjega neće biti novih vjerovjesnika.

Kao što smo istakli na početku ovoga teksta, šehadet ili svjedočenje je nužnost ljudskoga bića, bez obzira da li izgovara istinito svjedočenje ili iskrivljeno. Suština istinskog svjedočenja i cjelovite Objave jeste čuvanje *fitre* od raznih devijacija s kojima se čovjek

nađe u izazovu, baš zbog zloupotrebe visoke pozicije kojom je Uzvišeni Allah počastio ljudski rod – pozicije slobode. U okviru svojih shvatanja, čovjek je u stanju prekršiti svoje obećanje i na taj način svjedočiti pogrešnim riječima koje vode pogrešnom shvatanju, a samim tim i pogrešnom postupku.

Izgovaranjem oba šehadeta osoba se obavezuje da će prihvatiti i poštivati isključivo metodologiju baziranu na Objavi upućenoj od strane Uzvišenog Allaha posredstvom posljednjeg Vjerovjesnika Muhammeda, a.s., i prema toj metodologiji formirati shvatanja i uvjerenja, te postupati u izgradnji kvaliteta odnosa prema Stvoritelju, prema drugima i prema sebi.

Temeljni stub odnosa sa Stvoriteljem uspostavljen je u prvom šehadetu isticanjem Jednoće Boga – *Tewhid* i odlučnom negacijom mogućnosti da stvorenje ima bilo koje od božanskih svojstava. Relacija rob – Gospodar, kao i stvorenje – Stvoritelj, utemeljena na punoj svijesti, uvjerenju i čistoj emociji, predstavlja vertikalnu koja u ulozi ključnog statičkog stuba održava red i harmoniju u mikro i makro-kosmosu. Prihvatanjem ovog odnosa čovjek priznaje Uzvišenog Stvoritelja kao Jedinog Zakonodavca koji suvereno utvrđuje principe i pravila za ponašanje ljudi. Ovo rezultira punom spremnošću čovjekovom da odustane od sebične ambicije kako on uspostavlja principe i pravila ponašanja sebi i drugima. Jednoća Boga bazična je istina iz koje klasaju stvarna sloboda, pravda i dobročinstvo.

Odnosi prema drugima, kao i u prirodi oko nas, predstavljaju horizontalnu ravan koju definira i učvršćuje vertikalni stub vjere u Jednoga Boga. Prema porukama u islamskoj tradiciji, vidimo da su međuljudski odnosi najdelikatniji dio čovjekovog zaduženja na ovome svijetu. Suština izazova i kušnje u odnosima čovjekovim sa drugim ljudima ogleda se u permanentnom sukobu koji se odvija u dualnoj strukturi samog čovjeka. Ono tjelesno u čovjeku, sazdano od zemlje, sa prizemnim težnjama u sebi, kao što su: sebičnost, pohlepa, požuda, koje podstiče ljudski ego, permanentno nastoji ostvariti dominaciju nad duhovnom dimenzijom čovjeka, čija transcendentalna priroda baštini sve ono čime je Stvoritelj duše zadovoljan. U svojevrsnom obračunu ove dvije

energije u čovjeku, konačni ishod odredit će njegov stepen ljudskoga kvaliteta, kao i njegov status na budućem svijetu, gdje će on biti nagrađen, ili kažnjen. Kada kod osobe prevlada duhovno-etička energija, to rezultira dobročinstvom prema drugim ljudima. Odnos prema prirodi definiran je prvom obavijesti Stvoritelja o čovjeku i Zemlji, kada je kazao melekima, a nalazimo je u Kur'anu Časnom:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

„Ja ću na Zemlji namjesnika (čovjeka) postaviti.“ [Al-Baqara, 2:30]

I iz drugoga kur'anskog ajeta, koji glasi:

سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ

„I sve što je na Zemlji Sam vam podredio“ [Al-Hajj, 22:65], jasno se vidi da su čovjeku Zemlja i sve njene blagodati povjerene na čuvanje i unapređenje, s pravom da ih koristi onoliko koliko mu je potrebno.

Odnos prema sebi je svojevrсна dubinska dimenzija, također naslonjena na vertikalnu vjeru u Jednog Jedinoga Boga, čije principe i pravila je suvereno utvrdio Uzvišeni Stvoritelj. Shodno tim principima, čovjek ne posjeduje sebe i ne može bez odgovornosti postupati ni prema sebi, a posebno nema pravo na bilo koji način škoditi sebi duševno, materijalno ili mentalno i ni u kom slučaju oduzeti sebi život. Bavljenje sobom, a posebno beskrajnim dubinama sopstvene duše, predstavlja jednu od najvrednijih vrlina čovjekovih. Zasigurno, onaj koji se u duhu čiste vjere u Jednoga Boga bude posvetio usavršavanju svoje duševne čudi najprije će uspjeti uspostaviti dobre odnose sa drugim ljudima. Definirajući suštinu svoje uloge, posljednji Allahov poslanik Muhammed, a.s., kaže:

إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ

„Poslan sam da usavršim plemenitosti kod ljudi.“ [Ahmed, Musned, hadis br. 8939]

Kao što smo već prethodno naveli, čovjek nastoji da istinite vrijednosti uočava samo u onome što je sveto u njegovom ubjeđenju i, shodno tome, on živi i vrednuje, govori i sudi prema onome što misli da je vjerodostojno i što će za njegove tjelesne i duševne interese biti najbolje.

Međutim, s obzirom na to da od svetih knjiga potiču svi sistemi međuljudskih odnosa, bili oni naklonjeni ili sasvim protiv, svakako u osnovi svih ustava i prava svake države i zajednice jeste ili sveti zakon, ili mješavina plagijata svetog zakona, ili samo mješavina principa svetog zakona i njihovih suprotnosti. To nam daje za pravo zaključiti da je u svakom sistemu polazna tačka metodologija, koja se fenomenološki izražava i vrednuje preko metoda, te da je suština izgradnje identiteta upravo njihova aplikacija za svakoga pojedinca.

Dakle, metodologija ili znanje o putu jeste samo ono što potiče od Božije objave, a sve drugo što pokušava da se nametne kao takvo je samo ljudska ograničena vizija, koja je neizbježno izložena eroziji vremena i prostora, sa svojim skromnim početkom, bujnom kulminacijom i mršavim padom u muzejske prostorije. Sigurno je da su ovakve mješavine tokom historije, koje su se samo nazivale metodologijom, prepletene sa ostacima mudrosti iz objavljenih knjiga, svojevremeno služile ljudima prema kakvoj-takvoj uputi i uređivanju njihovih odnosa, kao što većinom i danas služi, ali ovdje vrijedi istaći to da se one pojavljuju i funkcioniraju samo kao parcijalno rješenje problema, kako za pojedinca tako i za zajednicu.

Baš zbog toga što metodologija nije prihvatljiva kao djelo ljudskog uma, takve pojave mogu se podijeliti na dvije velike grupe: jedna, koja prihvata i služi se svetom knjigom iskrivljenom preko ljudske riječi, i druga, koja u javnosti negira Boga i božanstvo, ali preko plagijata ili suprotnosti opet izvorno potiče iz svete knjige. Izraziti predstavnici prve grupe su jevrejski i kršćanski svjetonazori, koji se ponašaju različito prema svetoj knjizi, dok su u drugoj grupi sve one politeističke i nevjerničke pojave koje smatraju da je ljudski um najviši stepen egzistencije koji se može dokazati.

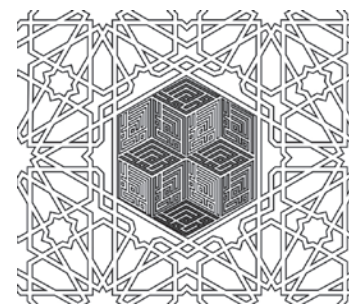
I jedna i druga grupa, iako je često izgovaraju, ne pridaju značaj suštini metodologije, jer njihova teorija i praksa su vezane uglavnom za ljudska interpretativna polja – prva zato što prepoznaje i priznaje neautentične svete knjige, a druga zato što ne prihvata i ne priznaje svete knjige. Za svaki slučaj, mi ćemo pokušati što kraće proći brzim pogledom preko njihovih tzv. metodologija i glavnih vjerovanja koja od njih potiču.

Kod jevrejskog učenja, koje se drži Starog zavjeta, Sveta knjiga niti je teoretske osnove, a ni fenomenološke prirode. Čitanje te knjige i efekti tog čitanja sami su sebi svrha. Znači, po njihovom vjerovanju niti jedan stih nije obavezujuće prirode. Ono što je važnije u jevrejskom učenju jeste zapravo Talmud, koji na neki način predstavlja interpretativni korpus njihovih najzaslužnijih učenjaka.

Zajednica i pojedinci čvrsto se drže principa prema kojem je jedino njima, kao odabranom narodu, dato obećanje spasa, te su zato i njihove obaveze prema vjeri svedene na nivo formalnosti, a zajednica je uglavnom zatvorena za bilo kakav odnos prema drugima, osim prostih dogovora. Po koncepciji slobode, ovo učenje je slično učenju plemenskih društava, gdje sistem pravde vrijedi onoliko koliko moć dozvoljava, a grijeh i greška se tretiraju samo unutar zajednice.

Prema Novom zavjetu i kršćani imaju sličan odnos prema Svetoj knjizi, što znači da nije obavezujući, niti je fenomenološke prirode, s izuzetkom da je ne moraju čitati. Za njih su apologetika i razvijena ljudska misao važniji od same Knjige i njenih poruka. Zajednica i pojedinci čvrsto se drže principa da je Isa, a.s., prolio svoju krv radi pragrieha i njihovog spasa, te ga je zato dovoljno samo priznati i biti spašen, dok je sama administrativno-piramidalna struktura crkve dovela identitet čovjekov u potpunu ovisnost od sveštenika, koji sebi najčešće pripisuju osobine što isključivo pripadaju Gospodaru svjetova. Njihov odnos prema grijehu i grešci nema nikakvu težinu ako se grešnik ispovijedi i predstavi svoje kajanje svešteniku, preko kojeg crkva indirektno uspostavlja kontrolu nad pojedincima i na taj način ih drži pod svojom vlašću.

Prema jevrejskom učenju se pretpostavlja da metodologija potiče od znalaca (Talmud), a metod je sveden samo na nivo mitiziranih znakova u vremenu i prostoru, koji djeluju

zatvoreno i ne pozivaju u svoju vjeru, što na neki način tjera i zajednicu i pojedince ka još većoj samoizolaciji.

U kršćanskom poimanju metodologija ne postoji, pošto se apologetika i ljudska misao nije sistemski složila u jedan korpus sa porukama, jer nešto tako bi vjernike lišilo potrebe za crkvom, te se zato suočava sa brojnim teoretskim i praktičnim nedostacima. Iako u kršćanstvu postoji poziv u vjeru, evidentna je zatvorenost u djelovanju na svim nivoima crkve u odnosu na svoje vjernike i sljedbenike.

Što se tiče mnogobožaca i nevjernika, njihova orijentacija je strogo usmjerena ka prostoru i sva misao im je prilično plitke prirode i nije korektno svesti ih na neku klasifikaciju vrednovanja. Njihova ubjeđenja, iako su raznovrsna u različitim sredinama, ostaju u domenu biološke prirode. U istom prostoru doživljavaju i slobodu i zatvor. Svaka im je nada usmjerena ka tuđoj pažnji prema sebi, tuđim očima i svojim najbanalnijim potrebama. Ne posjeduju knjigu, niti metodologiju, ni vjerodostojan metod, niti neki dugoročni cilj, a time ni odgovornost za bilo kakvu grešku.

Islamsku metodologiju susrećemo u svakom ajetu Allahove dž.š. riječi i na svakom postupku Poslanika, a.s. Tako nešto se događa kod svih simbola za koje valja istaći da nisu ni prostorne ni vremenske prirode, iako nam je dato da ih vremenski-prostorno shvatimo i tako ih primjenjujemo. Tek što izgovori šehadet, musliman je već pristao na suštinu poruke koju metodologija zrači, tako da mu postaje fenomenološki jasno šta mu je po metodi činiti, a široko polje njegove aplikacije mu postaje jasno, čime ostvaruje sopstveni identitet i jednostavno se uklapa u zajednicu. Da bi se stekla što jasnija slika o metodologiji, metodu i aplikaciji, potrebno je imati u vidu sljedeće:

U islamu svaki pojedinac je jasno ubijeđen da znanje o putu predstavlja metodologiju, neophodnu da bi čovjek bio uspješan u vremensko-prostornoj dimenziji sve do Sudnjeg dana, a što je objavljeno u Kur'anu Časnom, te da je primjena tog znanja u uzoru Poslanika, a.s. To znači da je sve otvoreno rečeno u jasnoj Knjizi i potvrđeno u transparentnoj praksi.

Naravno da kur'ansko umijeće i mudrost, kao metodologija, ne predstavlja konačnu

definiciju puta, jer je namijenjena cijelom čovječanstvu i svakom pojedinačno i, kako nam je prenijeto, sve do kraja svijeta i vijeka. Zato možemo zaključiti da svi islamski simboli predstavljaju svojevrsan krov, što nam orijentaciju čini lahkom i jednostavnom.

Metodologija, kako smo i ranije naveli, jeste znanje o putu i kao takva ona se isključivo dešava i razvija unutar čovjeka, čime se intimno gradi i čuva sva ljudska struktura. Da ne bi lutao po nekom hipotetičkom polju, muslimanu su dostupni jasni simboli prema kojima shvata jezgro metodologije. To jezgro temeljno čine šest uvjeta (šartova) vjerovanja. Upravo je to ono neizmjereno polje gdje se potpuno intimno postupa, gdje nam lična meditacija i pisana meditacija drugih ljudi pomažu da koračamo ka bistrijem umu sa čvrstim ubjeđenjem.

Tih šest uvjeta su, svaki pojedinačno i svi skupa, jedina izvorna tekovina sa kojima se budi pozitivna dinamika i gradi ljudski identitet, neizmjerena širina i dubina lične slobode koja se čovjeku dešava na relaciji između njega i Boga, njega i najplemenitijih ljudi koje je Gospodar izabrao da budu uzor, njega i Božijih objava, njega i meleka, njega i svoje krajnje odgovornosti, njega i beskrajne nade da se odredba sastane sa očekivanim postignućem. Sve ovo ako samo jednom u životu bude iskreno prihvaćeno od strane razuma i doživi duševnu spoznaju, pokrenut će pozitivnu promjenu i čitava metodologija postaje jasna unutar ljudskoga bića.

Naravno da to metodološko jezgro, meditativno u najvišem i najizabranijem društvu, jeste i generator svih visokokvalitetnih ideja ljudskoga bića, jedina početna tačka odakle se čovjeku pokazuje da osjeti visok položaj na koji ga je Uzvišeni uzdigao, čime se gradi istiniti ponos i dostojanstvo, istiniti prezir i prkos prema svemu što se rađa i umire na prizemnim interesima. Nema istinite ideje i ideologije ako nije čvrsto vezana za šest imanskih šartova, sa svakim pojedinačno i sa svima zajedno, kao što nema istinitoga pojedinca bez vlastite ideje i suštinske lične odgovornosti i, shodno tome, bez istinitih pojedinca nema ni zdrave zajednice.

U svakom slučaju, sva ova teoretska građa i spoznaja ne ostaju samo na znanju i meditaciji, jer pored objave Kur'ana, jasne metodologije i ideologije, imamo živu

interpretaciju Kur'ana, hodajući Kur'an u ličnosti i djelu Božijeg Poslanika i vjerodostojni metod preko kojeg nam je on ukazao na cjelovitu mogućnost fenomenološke primjene svog stečenog znanja.

Šta je zapravo to što nazivamo metodom i da li je definicijom možemo dovesti nešto bliže našem shvatanju. Uzimajući u obzir širinu pojma metodologija, što nam se preko Kur'ana Časnoga predstavlja, te vrlo guste i kvalitativne veze individualnih odnosa sa uvjetima vjerovanja koje nam dolaze kao olakšanje za što bolje shvatanje metodologije, sve ovo neophodno je povezati sa neizbježnom fenomenološkom svrhom, tj. metodom. To znači da detaljno pokazano i objašnjeno znanje o svemu što jeste u metodologiji kao poruka i spoznaja ima i svoju intenzivnu primjenu u našoj svakodnevnici, te baš to znanje o primjeni svega što smo stekli kao vjerodostojno znanje jeste metod ili praksa.

Zadnja karika u lancu znanja i plemenitosti, ali koja za naš identitet postaje prva preko koje se čovjek izražava i priznaje kao zasebna ličnost, jeste aplikacija u cijelosti svake tačke vezane za strukturu spoznaje, svake tačke znanja koju smo razumom uspjeli dotaći i sve to sa intenzivnom konsultacijom sa načinom primjene.

Prethodni pregled omogućuje nam da zaključimo kako paganski kultovi, kao i agnostičke ideologije, zbog nedostatka ideje o budućem svijetu i vječnosti, nemaju obećanje ni prema sebi, ni od sebe. Za razliku od njih, monoteističke vjere, jevrejstvo i kršćanstvo, tvrde da imaju obećanje od Boga da će uspjeti i biti spaseni. U duhu svog učenja o Bogu, utemeljenog na autentičnoj Božijoj riječi, po islamu, ljudi su dali obećanje Gospodaru svjetova, prvi put u svijetu duša u prvom licu množine – *šehidna*, a drugi put na ovome svijetu u prvom licu jednine – *ešhedu*, što predstavlja ključni izvor energije koja podstiče slojevitou dinamiku očuvanja čistote duše, ostvarenja etičkih vrijednosti, unapređenja bistrine uma u punoj kreativnosti, te halal-ishrani i higijeni tijela, čime se postiže očuvanje fitre, uspjeh i sreća na ovome svijetu, te eshatološka perspektiva, tj. spas i vječna sreća na budućem svijetu. Zato nije moguće odoljeti kur'anskom pozivu Uzvišenog Stvoritelja, koji kaže:

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا

„I lice svoje okreni vjeri čistoj, onoj koju je Allah učinio fitrom i po kojoj je stvorio ljude.“

[Ar-Rum, 30:30]

SHAHADA

Summary: The Shahadah bears witness to and a detailed analysis of the spirit of the Muslim faith and the symbolism it represents in Islam. This analysis provides the etymological background, fundamental significance and a comprehensive understanding of the foundation of Islam that is held in the Shahadah. It also provides the lessons that must be learned and the path that all Muslims need to follow in order to be on the right path, the obligations that it stipulates as well as the freedom of expression and ethical values that the Shahadah endows upon all mankind. What is most emphasized is the relationship between God and the believer, the connection being the Shahadah itself and the bond that it forms through its recitation and the significance of the words for the soul and the mind of the latter. Placed as a beacon of the Islamic faith in comparison to Judaism and Christianity, it holds as a symbol of purity and truth, tolerance and perseverance, loyalty and the strength of humanity.

Key words: shahadah, Allah, fitrah, islam, testament, identity, individuality, freedom, community, methodology, methods